

**การสร้างสังคมสมานฉันท์ด้วยสหศาสตร์ : กรณีศึกษาความไม่เข้าใจกันระหว่าง
ประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลา**

**THE CONSTRUCTION OF A HARMONIOUS SOCIETY BY MULTIDISCIPLINE
: A CASE STUDY ON MISUNDERSTANDING BETWEEN CITIZENS AND
THE STATE OFFICERS IN RAMAN DISTRICT, YALA PROVINCE**

ผศ.ดร.สมหมาย จันทร์เรือง
มหาวิทยาลัยสยาม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบกับการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทางรัฐศาสตร์เกิดมาจากการเป็นรัฐอิสระที่รุ่งเรืองในอดีต มีความเชื่อพระเจ้าของศาสนาอิสลาม การปกครองยึดถือคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นหลัก ด้านเศรษฐศาสตร์ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและการทำประมง อาศัยป่าและทะเล หรือแหล่งน้ำในการดำรงชีวิตที่พอเพียงเลี้ยงชีพได้ ด้านสังคมวิทยาพบว่า ประชาชนในอำเภอรามัน จังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นอิสลามมาแต่ใช้ภาษาขยาวิ การศึกษาได้ช่วยการหล่อหลอมความเชื่อทางศาสนา การที่รัฐมีนโยบายที่เอื้อต่อคนส่วนน้อยที่เป็นไทยพุทธและคนจีนทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนส่วนใหญ่มากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ แนวทางแก้ไขจึงควรสนับสนุนด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจกัน โดยการจัดระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : สมานฉันท์ สหศาสตร์ รามัน ยะลา

ABSTRACT

The Construction of Harmonious Society by Multidiscipline : The research entitled “A Case Study on Misunderstanding between Citizens and the State Officers in Raman District, Yala” is aimed to study misunderstanding between citizens and the state officers with to factors in relation to political science, economics, and sociology, and to study means to build a harmony community in Raman district, Yala province. The research employed both quantitative and qualitative approaches.

This study reveals misunderstanding with regard to factors in political science - since the inhabitants built their first homes in Pattani, this township was an independent city state and ruled by a monarchy system still lingers. Its rulers were Islamic and had their faith in the power of God, i.e. Allah. In the matter of economy, most of them had careers in agriculture, raised livestock and fishery. Upon the geographical factors, they had forests, mountains and water supplies from rivers, ponds and lagoons in addition to the sea. Their resources thus were plentiful and wel supportive to plant farming. They relied on sufficiency way of life; and relied on nature. The people's livelihood in the three southern most provinces was a truly integration among people of al ethnic origins. However, the majority of them have been Islamic Malays. Their faith is Islam and their spoken language is Yawee which is the local Malay dialect. Their education has put a stress on religious studies, and they have their mosque as centre of their religious practices. The minority of the residents have been Buddhist Thais and Chinese. They have their monasteries and shrines as their religious and are educated according to the system provided by the Ministry of Education.

Keywords : Harmonious, Multidiscipline, Raman Yala

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความขัดแย้งในสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทยเป็นปัญหาซึ่งเกิดขึ้นมายาวนานและเป็นผลจากโครงสร้างอำนาจทางสังคมและโครงสร้างอำนาจทางการเมืองรวมทั้งโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจหรือการครอบครองทรัพยากรทางเศรษฐกิจ แม้ว่าประเทศไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมิได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจไทยแต่อย่างใด ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือวงจรการแก่งแย่งแข่งขันและการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นสลับไปมาระหว่างกลุ่มผู้นำเดิมและกลุ่มผู้นำในชั่วอำนาจใหม่ (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549 : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร)

ในขณะเดียวกัน โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจไทยก็ประสบปัญหา ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนมั่งมีกับคนยากจน และระหว่างคนในเมืองกับคนในชนบท แม้ว่าประเทศไทยจะมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 แต่การพัฒนาที่เกิดขึ้นกลับยิ่งทำให้โครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคมไทยกระจุกตัวอยู่ในหมู่นกรวย ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังด้อยสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดเป็นความขัดแย้ง (สมหมาย ลูกอินทร์, 2550 : บทคัดย่อ)

ปัจจุบันยังคงมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งซึ่งมีที่มาจากเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งในประเด็นการแก่งแย่งทรัพยากรธรรมชาติ และความขัดแย้งอันเป็นผลมาจากชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา (สมหมาย ลูกอินทร์, 2550 : บทคัดย่อ)

ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่สะสมมานานยังคงไม่ได้รับการแก้ไขและกลายเป็นชนวนในการสร้างรอยร้าวในสังคมมากยิ่งขึ้น จนนำมาสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของคนในประเทศไทย ในหลากหลายลักษณะ เช่น การแบ่งแยกเป็นภูมิภาคนิยม เชื้อชาตินิยม ศาสนาและเมื่อเวลาผ่านไปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็ยังไม่ยุติลงและมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยที่ฝ่ายการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำไม่สามารถจัดการความขัดแย้งเหล่านี้ได้อย่างสมานฉันท์ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้สร้างความเสียหายต่อระบบการเมืองการปกครองในภาพรวมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก

ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนานมีช่วงเหตุการณ์สงบและเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ปัจจุบันความขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงขึ้น นับตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืนในปี 2547 มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุหรือตัวแปรของความขัดแย้งอันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาความขัดแย้งที่เกิดจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ในเชิงอำนาจที่มีผลต่อสังคมสมานฉันท์ ปัจจัยการขัดเกลากองกำลังที่มีผลต่อสังคมสมานฉันท์ และมีปัจจัยการดำรงชีวิตที่มีผลต่อสังคมสมานฉันท์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างสังคมสมานฉันท์ด้วยสหศาสตร์

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหามุ่งเน้นศึกษา ปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยาในประเด็นประวัติศาสตร์ การขัดเกลากองกำลังและการดำรงชีวิต ในการอธิบายความขัดแย้งและแนวทางการสร้างสังคมสมานฉันท์ ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา มีจำนวน 79,945 คน สุ่มตัวอย่างจากตาราง Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง 669 คน

3.2 ขอบเขตสถานที่วิจัย

ครอบคลุมพื้นที่ 16 ตำบล ในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา

3.3 ขอบเขตตัวแปรที่จะศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยาในประเด็นประวัติศาสตร์ ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาคความขัดแย้ง และแนวทางการสร้างสังคมสมานฉันท์

3.4 ขอบเขตด้านเวลา

ศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2551 - 2553 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งและในสังคมหรือหน่วยงานต่าง ๆ พยายามหาทางแก้ไขในเชิงสมานฉันท์

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกรอบนโยบายและทิศทางการสร้างสังคมสมานฉันท์ในประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
2. ก่อให้เกิดแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน
3. ก่อให้เกิดองค์ความรู้ (Body of knowledge) และข้อยุติ (Conclusion) ที่ได้จากการวิจัยสามารถต่อยอดและเผยแพร่สู่หน่วยงานที่กำหนดคนโยบายระดับชาติ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม สภาความมั่นคงแห่งชาติ สภาวิจัยแห่งชาติและรัฐบาล เป็นต้น

5. ข้อจำกัดของการวิจัย

1. พื้นที่วิจัยเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งและเป็นพื้นที่อันตราย การเก็บข้อมูลจึงต้องมีผู้ช่วยวิจัยเป็นคนในพื้นที่ การเข้าพื้นที่ต้องระมัดระวังในความปลอดภัยรวมทั้งต้องใช้ช่วงเวลาที่เหตุการณ์สงบจึงเข้าเก็บข้อมูลได้
2. การสื่อสารต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลายคนมีปัญหาไม่เข้าใจความหมายในบางคำถามที่ค่อนข้างเป็นวิชาการ จึงต้องมีเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลเป็นคนในพื้นที่เพื่อเป็นล่ามแปลความหมายให้และจำเป็นต้องกำหนดข้อคำถามที่ง่ายต่อการเข้าใจ

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสังคมสมานฉันท์ด้วยศาสตร์ : กรณีศึกษาความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา และเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างสังคมสมานฉันท์ด้วยศาสตร์ ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

- (1.) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- (2.) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- (3.) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- (4.) การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชากรในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ครอบคลุมพื้นที่ 16 ตำบล มีประชากรรวมจำนวน 79,945 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Yamane' ที่ระดับความเชื่อมั่น 98 % ความคลาดเคลื่อนของความแม่นยำของประชากร 4% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 621 คน แต่เมื่อเก็บข้อมูลจริงได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 669 คน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 669 คน

วิธีสุ่มตัวอย่าง (Sampling Method) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 669 คน ได้กระจายกลุ่มตัวอย่างใน 16 ตำบลของอำเภอรามันโดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลตามสัดส่วนของประชากร ทั้งนี้จะเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เข้าใจภาษาไทยและเข้าใจคำถามในแบบสอบถาม ดังมีข้อมูลต่อไปนี้

ตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่างตามตาราง Yamane	กลุ่มตัวอย่างใช้จริง
1. กายูบอเกาะ (Kayu Boko)	4,049	31	45
2. กาลูปัง (Kalupang)	2,780	22	27
3. กาลอ (Kalo)	2,920	23	29
4. กอดตือรีะ (Koto Tuera)	5,202	40	46
5. โกตบารู (Kota Baru)	4,193	33	34
6. เกะรอก (Kero)	7,180	56	41
7. จะกวีะ (Cha - kwa)	5,851	45	45
8. ท่าธง (Tha Thong)	6,480	50	45
9. เนินงาม (Noen Ngam)	6,196	48	46
10. บาลอ (Balo)	4,915	38	40
11. บาโงย (Ba - ngoi)	2,581	20	40
12. บือมั่ง (Buemang)	5,261	41	117
13. ยะตีะ (Yata)	4,902	38	47
14. วังพญา (Wang Phaya)	6,233	48	67
15. อาซ่อง (Asong)	5,044	39	เข้าพื้นที่ไม่ได้ เพราะเหตุการณ์ไม่สงบ
16. ตะไล๊ะหะลอล (Talo Halo)	6,158	48	เข้าพื้นที่ไม่ได้ เพราะเหตุการณ์ไม่สงบ
รวม	79,945	621	669

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

6.2.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์และการสนทนาเชิงลึกรวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล

6.2.2 แบบสัมภาษณ์ (interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนาและประชาชน

6.2.3 การจัดประชุมสัมมนาในพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (focus group discussion) ศึกษาความไม่เข้าใจกันและแนวทางการสร้างสังคมสมานฉันท์

6.2.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนและแนวทางการสร้างสังคมสมานฉันท์ตามแนวคิดสหศาสตร์

การสร้างเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

- (1.) ศึกษาเอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากแนวคิดทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยาในประเด็นประวัติศาสตร์ การขัดแย้งทางสังคม และการดำรงชีวิต
- (2.) สร้างแบบสัมภาษณ์โดยการกำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- (3.) สร้างแบบสอบถาม โดยการกำหนดข้อความตามประเด็นความขัดแย้งและความสมานฉันท์ตามแนวคิด รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา

การตรวจสอบเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความรู้ทางสถิติวิจัยโดยเป็นที่ยอมรับจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

6.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่ประสานการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดกระจายครอบคลุมพื้นที่ 16 ตำบลในอำเภอรามัน ส่วนการสัมภาษณ์ใช้ผู้มีความรู้หรืออาจารย์ของสถานศึกษาในอำเภอรามันเป็นผู้สัมภาษณ์

6.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยกรณีศึกษาความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลาจากเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่จำนวน 669 คน ครอบคลุม 16 ตำบลของอำเภอรามัน จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความไม่เข้าใจกันในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลาจากปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา และเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างสังคมสมานฉันท์ในพื้นที่อำเภอรามัน จังหวัดยะลา สรุปและอภิปรายผล ดังนี้

7.1. ความไม่เข้าใจกันจากปัจจัยด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา

7.1.1 ความไม่เข้าใจกันจากปัจจัยด้านรัฐศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลประวัติศาสตร์การปกครองของดินแดนสามจังหวัดภาคใต้มีที่มาจากการเป็นรัฐอิสระที่รุ่งเรืองในอดีตกว่า 500 ปี ผู้คนนับถือศาสนาอิสลาม เชื่อและศรัทธาในอำนาจขององค์พระอัลลอฮ์ และการปกครองที่มาจากอำนาจของพระเป็นเจ้าในระบบกษัตริย์ ขุนนางและบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน จากความเชื่อศรัทธานำสู่แบบแผนปฏิบัติตามหลักการศาสนาที่เคร่งครัด การขัดเกลาทางสังคมเป็นการเรียนรู้และถือปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาที่มีโต๊ะครูบุคคลศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์อัลกุรอานที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามแนวปฏิบัติของศาสนา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเกิดขึ้นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ผู้ปกครองมาจากประชาชนอำนาจมาจากการเลือกตั้ง ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด การบริหารโดยรัฐบาลที่มีโลกทัศน์ และการกำหนดนโยบายด้วยมุมมองของความเป็นพุทธ และผลของนโยบายที่แสดงถึงความไม่เข้าใจในวิถีของชาวมุสลิมในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ กลายเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่เข้าใจกันที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างความเชื่อและแบบแผนปฏิบัติตามทางศาสนาอิสลามของมลายุมุสลิม ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศกับคนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ สถานะที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ความเป็นชายขอบทางการเมืองของชาวมลายุมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากลักษณะความเป็น “คนชายขอบ”

สำหรับความไม่เข้าใจกันจากปัจจัยทางรัฐศาสตร์ในด้านการขัดเกลาทางสังคม และการดำรงชีวิต พบว่าจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากอดีตที่ยังเป็นความภาคภูมิใจและแนวการปฏิบัติของชุมชน การขัดเกลาทางสังคมและดำรงชีวิตเป็นไปตามหลักการทางศาสนา ชาวมลายูมุสลิมมีการเรียนรู้และปฏิบัติตามที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ในคัมภีร์ศักดิ์อัลกุรอาน โดยโต๊ะครูหรือผู้นำทางศาสนาเป็นผู้สั่งสอนให้การอบรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนผ่านโรงเรียนปอเนาะและมัสยิด ในขณะที่ปัจจุบันมีข้าราชการจากหน่วยงานสถาบันต่าง ๆ เป็นผู้ให้ความรู้ให้การพัฒนาตามนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลที่แตกต่างจากแนวปฏิบัติของชุมชน ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันอันเป็นผลจากความแตกต่างทางความคิดค่านิยมและแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันในการกล่อมเกลา นอกจากนี้ความไม่เข้าใจกันอาจเกิดจากการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากความเป็นชายขอบทางการเมืองของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งความเชื่อและศรัทธาในระบบกษัตริย์บุคคลศักดิ์สิทธิ์ มีแนวปฏิบัติในด้านศาสนาเป็นหลัก ในขณะที่ประเทศมีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต้องมีสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ในด้านความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในอำเภอรามัน พื้นที่หนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ชาวบ้านเห็นว่าเจ้าหน้าที่ยังไม่ถึง ยังไม่เข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ยังมีการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาค การสื่อสารกับชุมชนยังเป็นปัญหา ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันขึ้น

7.1.2 ความไม่เข้าใจกันจากปัจจัยเศรษฐกิจศาสตร์

จากผลการวิจัย พบว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะภูมิประเทศธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ในอดีต ประกอบด้วยป่าไม้ ลุ่มน้ำ ที่ดิน ที่เอื้อให้ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ การเกษตรที่ได้ผลดีทั้งการทำนาข้าว การทำสวนผสมผสาน การประมง ที่ส่งผลต่อวิถีชาวมลายูมุสลิมให้มีวิถีพอเพียง เรียนรู้การเลี้ยงชีพจากธรรมชาติและมีการประกอบอาชีพที่ดูแลธรรมชาติ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากกระแสการพัฒนาทำให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้น้อยลง ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมส่งผลต่อการประกอบอาชีพที่เคยพึ่งพาธรรมชาติ ทำได้ยากขึ้น ที่นาที่เคยอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันกลายเป็นนาร้างผลผลิตไม่มี การประกอบอาชีพต้องเปลี่ยนไป พึ่งพาธรรมชาติได้น้อยลง ใช้เงินลงทุนมากขึ้น ที่ดินหมดไปเป็นหนี้มากขึ้น เป็นความไม่เข้าใจกันทางเศรษฐกิจศาสตร์ที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ จากการใช้อำนาจการบริหารผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งเป็นความไม่เข้าใจกันเรื่องอำนาจโดยมีตัวแปรมาจากด้านรัฐศาสตร์

นอกจากนั้น ความไม่เข้าใจดังกล่าวยังเป็นผลจากความแตกต่างในทัศนะของการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างโลกทัศน์แบบทุนนิยมซึ่งรัฐบาลและกลุ่มธุรกิจถือปฏิบัติกับโลกทัศน์เศรษฐกิจแบบอิสลามที่อยู่บนวิถีแห่งความพอเพียงและการแบ่งปันในสังคม

7.1.3 ความไม่เข้าใจกันด้านสังคมวิทยา

ความไม่เข้าใจกันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านสังคมวิทยาเป็นความไม่เข้าใจกันอันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์การเป็นรัฐอิสระที่ยาวนาน มีความเชื่อ แนวปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม ต่อเนื่องจากบรรพบุรุษและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนถึงปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยที่มีคนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีวันสำคัญทางศาสนาพุทธสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นสังคมที่มีลักษณะแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของประเทศทั้งในด้านความเชื่อตามหลักศาสนา การใช้ภาษา ระบบการศึกษาที่ต่างจากแนวปฏิบัติทั่วไปของคนกลุ่มใหญ่ในสังคมไทย เป็นความไม่เข้าใจกันในเชิงอัตลักษณ์

7.2. แนวทางการสร้างสังคมสมานฉันท์ทางด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา คือข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ต้อง “เข้าใจ” ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ของชุมชน และต้อง “เข้าถึง” ความจริง ความรู้สึกนึกคิดของชุมชนทั้งมูลเหตุของความแตกต่างหรือความไม่เข้าใจกันที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่ “การพัฒนา” การแก้ไขปัญหาความไม่เข้าใจกันที่มีอยู่ได้อย่างเป็นที่ยอมรับและเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนร่วมกันต่อไป ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแนวทางการพัฒนาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีสันติสุขนั้น เจ้าหน้าที่ข้าราชการต้องมีความเข้าใจเข้าถึงประชาชน จึงจะพัฒนาอย่างได้ผล ซึ่งเป็นไปตามแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทาน นอกจากนี้พบว่า การสร้างสังคมสมานฉันท์ที่ได้จากการวิจัยนี้มีลักษณะที่มุ่งการปรับปรุงความสัมพันธ์ ความเข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่ สังคมและชาวมลายูมุสลิม การยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากประวัติศาสตร์ที่ยาวนานควบคู่กับการใช้กระบวนการจัดการหรือแก้ไขปัญหาสร้างความสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับแบบแผนการปฏิบัติที่มีอยู่โดยคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาค รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเรียนรู้และเสนอข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้กระบวนการพัฒนานำมาซึ่งประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง โดยไม่กระทบต่อทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดให้อยู่

ร่วมกันด้วยการแบ่งปัน ดังนั้น แนวทางการสร้างสมานฉันท์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นจะต้องดำเนินการอย่างบูรณาการในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกันในความแตกต่างด้านต่าง ๆ ทั้ง เชื้อชาติ ศาสนา แบบแผนการปฏิบัติในการดำรงชีวิต รวมทั้งสภาพภูมิประเทศ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะทั่วไปในการปฏิบัติสู่สังคมสมานฉันท์

8.1.1 การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะที่มาจากนอกพื้นที่ต้องเรียนรู้เข้าใจ ชุมชนก่อนการปฏิบัติหน้าที่ในการปฏิบัติงานต้องให้สามารถ “เข้าถึง” ชุมชน ทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติที่มีอยู่ เพื่อ “การพัฒนา” ที่ชุมชนได้รับประโยชน์ การดูแลสภาพแวดล้อม การพัฒนาในชุมชน ต้องคำนึงถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ พื้นถิ่นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของชุมชนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา เช่น ในอดีตที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีการบูรณาการทางสังคมและสันติร่วมกัน

8.1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานต้องตระหนัก การรับฟังข้อมูลพื้นฐานในชุมชนจากชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรสร้างโอกาส ส่งเสริมให้ความรู้จากการดำเนินกิจกรรมของรัฐแก่ชุมชนในการร่วมพัฒนาพื้นที่อย่างเข้าใจกัน ทั้งนี้ในกระบวนการพัฒนาต้องมีการให้ความรู้ การอบรมให้ชุมชนเข้าใจการพัฒนาของรัฐ เห็นประโยชน์และได้รับกิจกรรมที่เกิดประโยชน์จากการพัฒนาโดยมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

8.1.3 การส่งเสริมกิจกรรมที่เกิดความภาคภูมิใจ ยอมรับในประวัติศาสตร์ของคนชายขอบจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ยังคงสร้างความภาคภูมิใจแก่ชาวมลายูมุสลิมภายใต้การเป็นพลเมืองไทยในระบบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติทางศาสนาที่เป็นอยู่

8.1.4 การพัฒนาการศึกษาให้เยาวชนได้เรียนรู้การศึกษาในระบบโรงเรียนที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวมลายูมุสลิม และส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประกอบอาชีพ พัฒนาตนเอง ครอบครัวยุ ชุมชน และสังคมได้

8.1.5 การส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพ ให้ชุมชนสามารถนำศักยภาพ ความรู้ ประสบการณ์จากการที่ได้สั่งสมมาจากรรพบุรุษในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาจากภาครัฐรวมทั้งให้ชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามกระแสการพัฒนาประเทศ ประสานประโยชน์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา สามารถประกอบอาชีพหลักและสร้างอาชีพเสริมได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการพัฒนาประเทศ

8.1.6 การสร้างความเข้าใจทั้งการแก้ไขปัญหาคความไม่เข้าใจกันที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องดำเนินการควบคู่กันไปในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านรัฐศาสตร์การปกครองด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ และด้านสังคม การศึกษา ศาสนา การพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้านของคนทุกกลุ่มในสังคม

8.1.7 ความต่อเนื่องในการสร้างความเข้าใจชุมชน รวมทั้งการพัฒนา ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทุกหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาทั้งด้านบวก ด้านลบ ร่วมสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในทิศทางเดียวกัน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ควรดำเนินการวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นหรือแนวทางดังต่อไปนี้

8.2.1 ศึกษาความต้องการของชุมชนในการร่วมพัฒนาบ้านเกิด สร้างสันติสุข จากมุมมองของประชาชนในพื้นที่ การปฏิบัติต่อกันของสังคมที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งบนพื้นฐานข้อมูลในพื้นที่ที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง

8.2.2 ศึกษาการบูรณาการระบบการศึกษาที่สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชน โดยศึกษาจากมุมมองหลายระดับทั้งระดับนโยบาย ระดับการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการปฏิบัติในชุมชน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานข้อมูลชุมชนและความต้องการของชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ทุกฝ่ายพึงพอใจและได้ผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งมีการติดตามเด็กและเยาวชนหลังสำเร็จ การศึกษาออกสู่ตลาดแรงงาน การนำความรู้จากระบบโรงเรียนไปพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน

8.2.3 ศึกษาในทุกชุมชนอย่างครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ทั้งการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ตั้งแต่อดีตและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ บนแนวทางข้อมูลจริงบนพื้นที่ที่ชุมชนมีส่วนในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงในแง่มุมต่างๆ อันจะนำไปสู่การร่วมพัฒนาระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนในด้านต่าง ๆ ต่อไป

8.2.4 การพัฒนาเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ส่วนราชการต่าง ๆ โดยชุมชนเป็นฐานศึกษา การดำเนินงานของหน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย การปฏิบัติ และผลที่ได้รับในชุมชน รวมทั้งความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติของหน่วยงานราชการและผลจากการพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชุมชนอย่างครอบคลุมทุกด้าน

8.2.5 การศึกษาความขัดแย้งและการสร้างสังคมสมานฉันท์ ควรศึกษาเพิ่มเติมในการบูรณาการศาสตร์ด้านอื่น ๆ ให้ครบถ้วน ทั้งในด้านศึกษาศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหาร สิ่งแวดล้อมและศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการบูรณาการในเชิงสหศาสตร์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศต่อไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.).(2549). รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์ : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

จิรวัดน์ กฤษสินชัย. (2548). การแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ความรุนแรงของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จำรูญ ก้องศิริวงศ์. (2548). **ทัศนคติของเยาวชน
ต่อนโยบายรัฐบาลในการแก้ปัญหาคาแฟไม่
สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ :**
ศึกษาศาสตร์เยาวชนที่กำลังศึกษาในวิทยาลัย
เทคนิคยะลา ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะ
พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จรัส ชิมรพงศ์, พันตำรวจโท. (2549). **กำลังขวัญ
ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ :**
ศึกษาศาสตร์สถานีตำรวจภูธรอำเภอเบตง
จังหวัดยะลา. ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตร.

ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. (2550). **ความ
เข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและ
ธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมไทย.**
กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

ดาวุฒิ ชา. (2548). **ความคิดเห็นและพฤติกรรม
ของผู้นำศาสนาอิสลามที่มีต่อสถานการณ์
ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้. ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนา
สังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.**

เชียรชัย หิรัญ, พันโท. (2547). **สถานการณ์ความ
ไม่สงบเรียบร้อยใน 3 จังหวัดชายแดนภาค
ใต้. ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม
และสิ่งแวดล้อมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.**

นาตองงค์ ภูวงษ์. (2548). **การพัฒนาจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-8 (พ.ศ.
2504-2544.)** ปรินิพนธ์ หลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา

ประวัติศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

นันทวรรณ ชื่นศิริ. (2541). **นโยบายของรัฐกับ
การแก้ปัญหากลุ่มผลประโยชน์ ศึกษาศาสตร์
สมัชชาคนจน. วิทยานิพนธ์ (ร.ม.) บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **“ปีกษ์ใต้บ้านเรา”** ใน มติชนสุด
สัปดาห์. วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2548.
(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.pattanitoday.com/html/modules.php?Name=News&file=article&sid=421>. (วันที่ค้นข้อมูล 5 เมษายน 2553)

นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า. (2548). **กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ กรณีศึกษากระบวนการ
จัดการความขัดแย้งของชุมชนบ้านเชิงเขา
ตำบลปะลูกาสามะ อำเภอบาเจาะ จังหวัด
นราธิวาส. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชน
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**

บุญเต็ม รุ่งเลื่อน. (2550). **ปัญหาความไม่สงบ
เรียบร้อยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.
ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(พัฒนาสังคม). คณะพัฒนาสังคมและ
สิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.**

ประกิจ ประจันปัจฉิน. (2554). **จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ : การสร้างความมั่นคงและความ
สงบสุขถาวร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหา
บัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์.
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.**

ประเวศ ะสี. (2544). **หนทางฝ่าวิกฤตชาติและ
ทางรอดของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร :**
กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ไพบูลย์ วัฒนธรรมศิริ. การเมืองสมานฉันท์.
(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://www.thaingo.org/Headnews/Kan/paiboonpolitic.html>
(วันที่ค้นข้อมูล 2 เมษายน 2553.)

ภาณุทัต ภิปัญญวานิช. (2551). รูปแบบ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่
เหมาะสมกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การบริหารงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

มุฮัมหมัดเปาซี จะปาเกีย. (2550). ความคิดเห็น
ของประชาชนมุสลิมต่อบทบาทโต๊ะอี
หม่าม ศึกษากรณีในเขตเทศบาลนครยะลา
จังหวัดยะลา. ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). คณะ
พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

มุฮัมหมัดรอฟีอี มุซอ. (2549). กระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการจัดการความ
ขัดแย้งในชุมชนมุสลิม. กรุงเทพมหานคร :
โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

รชฎ จันทรทอง. (2550). แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้วยสันติวิธีในกรณีปัญหาความไม่สงบใน
3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวทาง
สมานฉันท์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพ
มหานคร : นานมีบุ๊คส์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). วิวัฒนาการการเมืองการ
ปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณกร เลขนายนต์.(2548). การศึกษาปัญหา
หาบเร่แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร :
ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน.
วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสน
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป.
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิษณุ พูลสุข .(2539). จังหวัดชายแดนภาคใต้.
เขตเศรษฐกิจและสังคมใหม่ระดับภูมิภาค.
เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาการ
เศรษฐกิจ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยป้องกันราช
อาณาจักร.

ศักดิ์ชัย ชูวีวรรณ, นาวาอากาศโท .(2549). การ
เอาชนะความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ด้วยพลังสมานฉันท์. เอกสารวิจัยรัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ .(2550).เล่าขาน
ตำนานใต้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิเล็ก ประไพ วิริยะพันธุ์

ศิริพงษ์ เม่งอำพัน .(2550). การตระหนักถึงความ
สำคัญของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3
จังหวัดชายแดนภาคใต้ของเจ้าหน้าที่.
ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
(พัฒนาสังคม). และพัฒนาสังคมและ
สิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
(2548). การสัมมนาวิชาการประจำปี 2548
เรื่อง “ผู้สังคมสมานฉันท์.”

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2540). ทฤษฎีและกลยุทธ์
ในการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรชาติ บำรุงสุข .(2544). การก่อความไม่สงบในภาคใต้ของไทย. กรุงเทพมหานคร : เอกสารสำเนา เข้าเล่ม.

_____. (2550). วิกฤติใต้สู่ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อิมเมทกรุ๊ป.

สุริชัย หวันแก้ว .(2550). คนชายขอบจากความคิดสู่ความเป็นจริง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมหมาย ลูกอินทร์. (2550). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเทศบาลในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลคอกช้าง ตำบลแม่หวาด อำเภอธารโต จังหวัดยะลา. ภาคนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

โสภณ สุภาพงษ์. (2549). โครงสร้างสัมมนาทางวิชาการ (ทักษิณวิชาการ, 49) เรื่อง “ทักษิณศึกษา : กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” วันที่ 17-19 สิงหาคม. สถาบันทักษิณคดีศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2534). ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ตะเกียง.

สำนักสันติวิธีและธรรมาธิบาล. (2552). สถาบันพระปกเกล้า. รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ : บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี. เอกสารเข้าเล่ม.

อภิญา รัตนมงคลมาศ. (2538). ความขัดแย้งระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อับดุลชะกูร์ บินฮาฟิอีย์. ยุทธศาสตร์การเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้. เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/shukur/2007/07/28/entry-5> (วันที่ค้นข้อมูล 23 มกราคม 2553)

อาบู อุบัยคิลลาซ. ระบบเศรษฐกิจอิสลาม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/yics/101532> (วันที่ค้นข้อมูล 8 มีนาคม 2552).

ภาษาอังกฤษ (Books)

Akin Rabibhadana.(1993). **Social Inequity : A Source of Conflict in the Future**, Bangkok : Thailand Research Development Institute Foundation.

Azar and Burton. (1968). **International conflict resolution : Theory and practice**, Sussex : Wheat sheaf Books ; Boulder, Colo. : L. Rienner Publishers.

Charles E. Lindblom.(1986). **The Policy-Making Process**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall.

Craig Johnson. (1977).**Conflict and Change in an Open-Access Resource : An Analysis of Thailand's Coastal Fisheries**.

David Eaton. (1965). **A Systems Analysis of Political Life**. New York: Wiley.

Edward C. Smith and Arnold J. Zurcher. Zurcher. (1968). **Dictionary of American politics Barnes & Noble**. New York.

John J. Macionis. (1993). **Sociology**. Hardcover Publisher : Prentice Hall.

Louis Kriesberg. (1988). **Intractable Conflicts**

and their transformation. New York :
Syracuse University Press.

Pruitt & Rubin. (2006). "Considering situational and dispositional approaches to rational self-interest : An extension and response to De Dreu." **Journal of Applied Psychology.** Vol 91 (6), Nov 2006, 1253-1259.

Robert J. Timmons and Hit, Amy. Edited. (2000). **From modernization to globalization : perspectives on development and social change .** Oxford : Blackwel.

W.J.M. McKenzie. (1969). **Policy and management in local authorities.**

Wehr. **Self-limiting Conflict: The Gandhian Style.** Cambridge University Press. 1979.

Wing Leung. **Survival of the Marginal Preson from a city in Transition : Resolution of the Hong Kong Mentality in Films set in America.** Sync vol. 1 number 2 1995 อ้างถึงใน Wikipedia.

Wiliam A. Haviland. (1990). **Cultural Anthropology : The Human Challenge.** Harald E.L. Prints.

Yamane, Taro. (1973). **Statistics : an introductory analysis.** 3rd ed. Tokyo : Aoyama Gakuin University.